

Bilal Hasanović¹

MISAONA PORUKA NEKIH AJETA KOJI SADRŽE IZVEDENICE IZRAZA ZVATI, POZIVATI, TRAŽITI

Sažetak

Kur'anski izrazi de'ā, jed'ū, da'vetun, du'āu i njihovi izvedeni oblici upotrijebljeni su u preko dvije stotine ajeta, u kojima je, u principu, sadržan poziv Allahu, dž.š., Pravom putu, Istini.

U ovim ajetima ljudi se pozivaju da šire Istinu, da čine plemenita djela i da se deklariraju kao muslimani. U njima se naglašava Allahova, dž.š., blizina ljudima, Koji traži da Mu se oni obraćaju, da u Njega iskreno vjeruju, i da će njihova dova (molba) biti primljena. U njima se, također, govori o čovjekovoj nezahvalnosti Allahu, dž.š., kada ga On izbavi iz teškoća i nevolja i vraćanju starim zabludama.

U ajetima se, zatim, govori o nemoći čovjeka da stvara, pa makar i najmanjeg insekta. Zatim se pozivaju grupe i pojedinci da ljude upućuju na dobro i odvraćaju od ružnog i s ljudima komuniciraju na najljepši način. Ajeti, također, govore o Allahovim, dž.š., lijepim imenima, njihovom značenju i mogućnosti njihove primjene, kao i nemoći čovjeka da sastavi bilo šta slično Kur'anu.

Na kraju se kroz jedan kratki kur'anski ajet, koji govori o dinamičnom širenju kosmosa, ukazuje na nenadmašni fenomen kur'anske objave.

Ključne riječi: De'ā/ Jed'ū/ Allah/ Poslanik/ Kur'an/ Pravi put/ Misija/ Fenomen.

Uvod

Kur'anski izraz *de'ā, jed'ū, da'vetun, du'āu*, ima šire jezičko značenje, a u užem smislu znači: zahtijevati, tražiti, pozivati,

---

¹ Vanredni profesor, Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici, bilalhasanovic@hotmail.com

moliti, zvati, dozivati... (Muftić, 1997:442) U arapskoj sintaksi ovi glagoli se svrstavaju u tzv. nepravilne glagole, odnosno *nakis*, tj. *krnje glagole*, koji u svojoj osnovi imaju jedan od „slabih“ suglasnika - و (*vav*) ili ي (*ya*), ili oba, zbog čega se njihova konjugacija znatno razlikuje od konjugacije „pravilnih“ glagola u arapskom jeziku.

Kur'an je ovaj izraz u različitim sintaksičkim formama upotrijebio u preko dvije stotine ajeta. Ti ajeti su objavljeni u raznim povodima (sebebi nuzūl), ali je najfrekventnija njihova upotreba u misiji da've, tj. poziva Istini, Pravom putu, odbacivanju zabluda, podsticanju na dobro, te molbi i zahvali Allahu dž.š. Navest ćemo, s prijevodom i kraćim komentarom, nekoliko takvih ajeta.

* * *

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ
الْمُسْلِمِينَ

*Ko govori ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji
dobra djela čini i koji govori: „Ja sam musliman“.*
(Fussilet, 33)

Najljepša i najvrjednija misija koju čovjek može obaviti na Zemlji je, bez sumnje, spoznaja Stvoritelja svjetova, čije se djelo manifestira u svemu što je stvoreno. Ta misija podrazumijeva čvrstu vjeru, poziv Allahu i dobro djelo kao jasnu deklaraciju islamske opredijeljenosti. Ona nadilazi sve druge misije koje čovjek može i treba obaviti na Zemlji. Ona je, zapravo, osnovni smisao njegovog dolaska i bitisanja na ovom svijetu. Čovjek je, za razliku od drugih živih bića, nadaren intelektualnom snagom da spozna smisao svoga postojanja, koje je neodvojivo vezano za spoznaju Tvorca svjetova, a kroz Objavu i Njegovih svojstava koja Ga odlikuju Gospodarem ljudi i svega što je stvoreno. Istinski vjernik „nije od onih koji naređuju dobro, a sami to ne čine, a zabranjuju zlo – a sami ga čine, nego rade dobro a ostavljaju zlo, i poziva stvorenja u vjeru Blagoslovljenog i Uzvišenog Stvoritelja. Ovo je općenito za svakoga ko bude pozivao na dobro...“ (Ibn Keřir, 2002: 1195)

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ
فَلَيْسَتْ حَبِيبُوا لِي وَلِيؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam blizu: odazivam se molbi molitelja, kad Me zamoli. Pa neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na pravom putu. (al-Bakara, 186)

Ajet nedvosmisleno ukazuje na Allahovu, dž.š., blizinu čovjeku, koji nije prepušten sam sebi, niti odbačen, nego je, naprotiv, u stalnom fokusu Allahove, dž. š. pažnje i pomoći. On mu se stalno javlja, prima njegove pozive i odgovara na njegove molbe kad su izraz iskrenog imana i obogaćene dobrim djelom. Zato vjernik nikada ne sumnja u Allahovu, dž.š., pomoć, koja dolazi onda kada mu je najpotrebnija. Nekada je vjernik osjeti trenutačno, nekada indirektno, a nekada ona dolazi kroz brojne blagodati koje Stvoritelj pruža svim živim bićima. Uzvišeni, upravo, poziva čovjeka da Mu se obraća, da traži Njegovu pomoć, da čvrsto vjeruje u Njega, ako želi Njegovu milost i nagradu. Ali čovjek je, generalno, nezahvalan, nezadovoljan dobrima koja uživa, nepokoran svome Stvoritelju. Svemogućí zato kaže: *وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ* *Da su stanovnici sela i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagodati i s neba i iz zemlje slali, ali oni su poricali, pa smo ih kažnjavali za ono što su radili. (al-A'raf, 96)* Čovjek, međutim, često, umjesto Allahove, bira sotonsku uputu, koja ga prije ili poslije vodi u džehennemsku propast.

رَبِّهِمْ مُّنبِئِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ وَإِذَا مَسَّ الإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا

A kad ljude nevolja snađe oni se Gospodaru svome pokajnički obraćaju, a poslije kad im On dadne da okuse milost Njegovu, odjednom neki od njih Gospodaru svome druge ravnim smatraju. (ar-Rūm, 33)

Čovjeka nerijetko prate i pogađaju mnogobrojna iskušenja i on se tada ponizno obraća svome Gospodaru, moleći Ga za milost i pomoć, a kad mu On pomogne i otkloni nevolje, neki se opet prevratnički vraćaju svojim idolima i zabludama, kao da se ništa nije desilo. *Pa pošto mu Allah milost svoju daruje, zaboravi Onoga kome se prije molio (az-Zumar, 8/).* Takva licemjerna dova i nezahvalnost ne mogu ostati nekažnjeni.

Mnogi naši prošli i sadašnji trenuci su bremeniti takvim ponašanjem. Ako se vratimo na našu posljednju ratnu zbilju, vidjet ćemo da su se mnogi ljudi bili „odazvali“ Allahu, počeli ustrajno obavljati namaz, postiti ramazan, posjećivati džemat i činiti druga dobra djela, ali kad nam je Allah ukazao svoju milost i zamijenio opasnost rata mirom i blagostanjem, neki su se opet vratili „svojim kumirima“ (*يُحِبُّهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ* i *Vole ih kao što se Allah voli... /al-Bakara, 165/*).

فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ
عَلَىٰ عِلْمٍ

Isto tako *Kad čovjeka kakva nevolja snađe, Nama se obraća, a kad mu Mi poslije blagodat pružimo, onda govori: Ovo mi je dato zato što sam to zaslužio.* (az-Zumar, 48)

Čovjek je često umišljen i prepotentan; vidi i cijeni samo svoj trud i svoje djelo. Allahova moć i prisutnost su nerijetko van njegovog umnog domašaja, ili ih namjerno ignorira, tvrdeći da je ovo ili ono samo on „stvorio“, što je samo po sebi nerazumno i apsurdno, jer

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذَبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ

Oni kojima se vi, pored Allaha, klanjate ne mogu ni mušicu stvoriti, makar se radi nje svi sakupili. (al-Hagg, 73)

Onaj koji stvara, stvara iz ničega, a čovjek nikada nije bio, niti će biti u poziciji da stvara iz ničega. Njegova uloga i moć se manifestira u tome da sastavlja, rastavlja, kombinira i mijenja već postojeće elemente, i ništa više od toga. On može mnogo štošta zamisliti, ali ne može i ostvariti. On je ograničen Allahovim zakonima koji su apsolutni i vanvremenski, dok su njegovi nepotpuni, ograničeni i privremeni.

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ

عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

Neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od ružnog odvraćati, - oni će što žele postići. (Alu Imran, 104)

Spoznaja Plemenitog Stvoritelja podrazumijeva poziv na dobro i plemenito. Svi ljudi, međutim, nisu obdareni sposobnošću da šire Istinu i da drugima oči „otvaraju“. To mogu uspješno činiti samo pojedinci i grupe kojima je Allah, dž.š., kroz nauku, dao tu sposobnost. Njihova obaveza je da sve druge ljude upućuju na dobro, da im mudro i na lijep način ukazuju na vrijednosti, ljepote i koristi islama, odnosno da ih upozoravaju na ružne stvari i pojave koje im je Stvoritelj radi njihova dobra zabranio. Oni će tu misiju obavljati u duhu kur'anske odredbe:

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj.
(an-Nahl, 125)

To je kur'anski metod poziva koji se odlikuje mudrošću, dobrotom, lijepim savjetom i poukom. U toj misiji nema mjesta pritisku niti sili. Silom se mogu postići samo suprotni efekti. Kur'anski metod daje mnogo bolje plodove od bilo kakvog fizičkog oružja i sile. Najmnogoljudnije muslimanske nacije svijeta (Pakistan, Indonezija, Malezija...) nisu osvojene snagom oružja, nego upravo da'vom – lijepom riječju i dobrotom islamske misli i poruke. Oružje je bilo potrebno samo u početnoj fazi islama i to ne radi prisile na vjerovanje, nego radi osiguranja slobode vjerovanja, jer je kur'ansko pravilo: وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفِرْ

Reci: Istina dolazi od Gospodara vašeg, pa ko hoće-neka vjeruje, a ko hoće-neka ne vjeruje! (al-Kehf, 29) A uz to وَ لَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مِنَ فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرَهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ *Da Gospodar tvoj hoće na Zemlji bi svi ljudi vjerovali, pa zašto onda da prisiljavaš ljude da budu vjernici!* (Jūnus, 99) Taj metod je, po Allahovoj, dž.š., odredbi, u cijelosti primijenio i Poslanik, s.a.v.s., i postigao takve rezultate koje historija nije zabilježila.

Za islamskog dā'iju – misionara, Kur'an i sunnet su dva osnovna postulata na kojima temelji svoj rad i uspjeh. Oni su mu neiscrpno vrelo, ali se on koristi i savremenim naučnim dostignućima, koja nisu u koliziji sa ovim izvorima. Savremeni čovjek hoće da vidi i osjeti kako Kur'an i nauka nisu u koliziji, kako su komplementarni i kako udruženo podstiču napredak i razvoj čovječanstva. Savremena kur'anska istraživanja, zahvaljujući

elektronskoj tehnici, potvrdila su zadivljujući sklad između vjere i nauke. Zahvaljujući toj činjenici veliki broj je onih koji danas prihvataju islamsko učenje, ali nije mali broj ni onih koji samo formalno baštine tu pripadnost, svrstavajući se u armiju onih koji žive po uzusima savremenog džahilijeta. To je kategorija „vjernika“ koja se nalazi, uglavnom, po strani; ne participira u vjerskoj edukaciji, ne prati stručnu literaturu, ne komunicira sa islamskom ulemom i džematom i najčešće je negativno disponirana prema vjeri i vjerskim propisima. Upravo ta kategorija vjernika treba da bude u fokusu stalne pažnje savremenog da'ije. Kako, međutim, doći do te kategorije ljudi, ključno je pitanje. Svakako bi korištenje savremenih mas-medija i pismene komunikacije sa vjernicima, kao i neposredni kontakti i razgovori, iako zahtijevaju mnogo truda i vremena, imali najbolje rezultate.

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا

Allah ima najljepša imena, pa Ga zovite njima.

(al-A'rāf, 180)

Allahova, dž.š., uzvišena imena su mnogobrojna. U Kur'anu ih je spomenuto 99, među kojima je najfrekventnije ime Ilah, odnosno Allah (spomenuto 698 puta). Poslanik, s.a.v.s., je rekao: *Allah ima devedeset i devet imena, sto manje jedno, ko ih postigne, ući će u Džennet. Allah je u znaku neparnosti i On voli nepar.* (Sahih al-Buhari, 13/371, 7392, Sahihu Muslim, 17/7, 6750) Tako je Allah, kako Sam Sebe opisuje u Kur'anu: *er-Rahmānu* (Svemilosni), *er-Rahīmu* (Premilosni), *el-Meliku* (Vladar), *el-Kuddūsu*, (Najčistiji), *es-Selāmu* (Sačuvani), *el-Mu'minu* (Sigurnosni), *el-Muhejminu* (Pazitelj), *el-Azīzu* (Nedokučivi), *el-Džebbāru* (Prisiljavatelj), *el-Mutekebbiru* (Gordi), *el-Hāliku* (Stvoritelj), *el-Bāri'u* (Izvoditelj), *el-Musavviru* (Oblikovatelj), *el-Azīmu* (Neizmjerivi), *el-Kerīmu* (Najplemenitiji) i druga Njegova lijepa imena. (Valjevac, 1421/2000, 9-10)

Kada su ashabi pitali Poslanika, s.a.v.s., o Allahu, Kur'an im je odgovorio: *قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ* *Reci (Muhammede): On je Allah – Jedan! Allah je Onaj Kome se svako u nevolji obraća. Nije rodio i rođen nije i Njemu niko ravan nije.* (al-Ihlās, 1-4)

Pored navedenih 99 postoje i druga Allahova imena, koja su spomenuta u hadisu, ili koja nam uopće nisu poznata, jer se Poslanik, a.s., obraćao Allahu, dž.š., dovom: *Molim Te svakim*

Tvojim imenom, kojim si Sebe nazvao, ili koje si u Svojoj knjizi objavio, ili koje si nekog od Svojih stvorenja naučio, ili kojeg si u Svome tajnom znanju za Sebe zadržao, da učiniš Kur'an proljećem srca moga, svjetlom srca moga, da njime odstraniš moje žalosti i odbiješ brige moje. (Musned Ahmed ibn Hanbel, 4091)

Ispravnim shvatanjem značenja Allahovih, dž.š., imena, možemo se uvjeriti da i čovjek može biti dobročinitelj, blag, istinoljubiv, pravedan, strpljiv, plemenit, da prašta drugima, itd. Neka svojstva Allahovih, dž.š., imena ljudi ne mogu primijeniti, jer su iznad njihove moći, ali mogu naučiti njihova značenja i vjerovati u Allaha, dž.š., prema Njegovim svojstvima, odnosno značenjima Njegovih lijepih imena.

Muhammed el-Gazali u svome komentaru Allahovih, dž.š. imena navodi primjer Allahovog, dž.š., imena *er-Rezzāk* (Koji opskrbu daje), pa konstatira da čovjek može od ovog Allahovog, dž.š., imena primijeniti to da vjeruje kako samo Allah, dž.š., daje opskrbu i da je ni od koga drugog ne očekuje, te da i on dijeli od svojih dobara onima koji su potrebni.

Među Allahovim, dž.š., lijepim imenima, se, po riječima Poslanika, s.a.v.s., nalazi i najveće Allahovo, dž. š., ime – *el-Ismul-e'azam*, za koje je rekao da će Allah, dž.š., sigurno, primiti dovu (molbu) onome ko Mu se tim imenom obrati, ali ga nije otkrio, vjerovatno s namjerom da nas podstakne na što češće učenje Kur'ana, u kome su sadržana Allahova, dž. š. lijepa imena, pa i najveće *el-Ismul-e'azam*. (Hasanović, 2008: 26-31)

Neki islamski učenjaci smatraju da su Allahova, dž.š., imena Objavom utvrđena i da su ograničenog broja, dok Njegovi atributi nisu Objavom utvrđeni i da su neograničenog broja, jer svaka riječ koja odgovara Allahovoj svetosti i koja ističe neko Njegovo svojstvo, ili djelovanje, smatra se Njegovim atributom. Tako je, prema ovom tumačenju, broj Allahovih, dž.š., atributa mnogo veći od Njegovih imena. (Muhtār, 1417/1997: 6 i 11)

قُلْ فَاتُوا بَعْشَرَ سُورٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَاذْعُوا مَنَ اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ دُونِ
اللَّهِ إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

Reci: Dajte vi deset sura koje su izmišljene i pozovite koga god možete, osim Allaha, ako istinu govorite.
(Hūd, 13)

Odgovor na ove nevjerničke sumnje stigao je u 13. ajetu sure *al-Bakara*, u kome Allah Uzvišeni kaže:

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ
 وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
 فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَ
 الْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

Ako sumnjate u ono što smo dostavili robu svome, onda vi dajte jednu suru koja tome sličí, i pozovite, mimo Allaha, svoje svjedoke, ako istinu govorite. A ako to ne učinite, a sigurno nećete, onda se pričuvajte vatre čije gorivo će biti ljudi i kamenje, koja je za nevjernike pripremljena. (al-Bakara, 23-24)

Kur'an eksplicite upozorava da nema mjesta tvrdnji da bilo ko može sastaviti nešto slično Kur'anu, čak poziva sve ljude da udruže svoje umne i intelektualne napore i sastave samo jedno poglavlje, ne deset, poput Kur'ana. I odmah, kategorički odbacujući takvu mogućnost, upućuje strašnu prijetnju onima koji uobražavaju da tako nešto mogu učiniti. Taj izazov nije upućen samo zaostalim mekanskim Arapima, nego svim generacijama ljudi, svih intelektualnih razina, do Sudnjeg dana. Povijest je svjedok da to, uistinu, niko nije uspio. Da je to bilo moguće, ateisti bi to realizirali i time spriječili širenje islama. Kur'an to zaključuje sljedećim riječima: *قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ* *Reci: Kad bi se svi ljudi i džini udružili da sačine jedan ovakav Kur'an, oni takav kao što je on, ne bi sačinili, pa makar jedni drugima pomagali. (al-Isrā, 88)*

Pred ovim kur'anskim izazovom padaju sve tlapnje, filozofska i „naučna“ naglabanja da je Kur'an ljudska tvorevina, iskazana riječima čovjeka, koji čak, kakve li ironije, nije znao čitati ni pisati, a prenio je istine koje će svoju potvrdu naći tek u stoljećima koja će doći poslije njega. Kur'an će, tako, suvereno zakoračiti u sva područja nauke, od najsitnijih detalja, do svemirskih zakonitosti, čiji se eho vrlo jasno čuje u mnogim kur'anskim iskazima.

U tom smislu ćemo ukazati samo na jedan ajet, čiji iskaz svjedoči nenadmašni kur'anski fenomen. Allah Uzvišeni kaže: *وَ السَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ* *Mi smo nebo moći Svojom sazdali i Mi ga širimo. (az-Zarijāt, 47)*

Arapski izraz *semā*, *semāvāt* možemo prevesti kao „nebo“, „svemir“, „krov Zemlje“, odnosno sve što je iznad Zemlje formulira se izrazom *semā*.

Da li je svemir ograničen, ili neograničen, bila je jedna od tema koja je tokom historije zaokupljala pažnju velikih umova svijeta. Zapravo je malo tema koje su u povijesti čovječanstva podsticale toliko žučnih rasprava, kao što je ova, a ipak se nije došlo do kategoričkog odgovora. Jedan broj velikih umova je tvrdio da je svemir neograničen, drugi su, opet, zastupali suprotno mišljenje da je ograničen i konačan. Kur'an je, međutim, došao sa trećim, eksplicitnim stavom, odnosno idejom njegovog konstantnog širenja.

Samo na temelju ovog ajeta, a takvih je u Kur'anu veliki broj, može se zaključiti da li je Kur'an Allahova, dž.š., Objava, ili Muhammedovo, a.s., djelo, što su neki pokušali ustvrditi. Veliki filozofi, poput Aristotela, Ptolomeya, Gordona Browna, Galilea, Isaca Newtna i drugi, tvrdili su, na temelju naučnih istraživanja, da je svemir ograničen i konačan, odnosno neograničen. Niko od njih nije zastupao ideju dinamičnog svemira, koji se širi. Tek je američki astronom Edvin Hubbel, koji se služio savremenim teleskopskim uređajima u Mont Wilsonu, tokom prošlog stoljeća, vizuelno ustvrdio da se zvijezde velikom brzinom udaljuju jedna od druge, čime je potvrđen kur'anski model dinamičnog svemira koji se širi. Prije toga nije zabilježen ni jedan izvor koji bi zastupao ovu tvrdnju, osim Kur'ana.

Ideja o širenju kosmosa odgovara potvrđenim i prihvaćenim naučnim teorijama. Tu činjenicu, koju su ljudi uspjeli dokučiti akumulacijom znanja i uz pomoć moderne tehnologije, Kur'an je objelodanio prije 1400 godina, i to u samo nekoliko riječi, za što je čovjeku bilo potrebno ne samo hiljadugodišnje iskustvo, nego i pomoć savremenih teleskopa, planskih promatranja i istraživanja. (Taslaman, 2006: 23-26)

Kako će onda oni koji negiraju Kur'an kao Allahovu, dž.š., Objavu, tvrdeći da ga je Muhammed, a.s., izmislio, objasniti istinu da je Muhammed, a.s., jedina osoba u povijesti koja je prije XX-og stoljeća znala da se svemir širi? To je, očito, moguće objasniti jedino činjenicom da ga je o tome upoznao *Allāmūl-gujūb* – Onaj koji sve tajne zna i Koji

يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

poziva u Kuću spasa i ukazuje na pravi put onome kome On hoće. (Jūnus, 25)

Zaključak

U više od dvije stotine kur'anskih ajeta upotrijebljen je izraz *de'a, jed'u, da'vetun* – *zvati, pozivati, moliti* i njegovi izvedeni oblici. U njima se pozivaju ljudi na Pravi put, koji je trasiran Kur'anom i sunnetom Poslanika, s.a.v.s. Kur'anska misija je neprekidna i ona će trajati do Sudnjeg dana. Najbolji i najveličanstveniji uzor te misije bio je sam Poslanik, s.a.v.s. Nakon njega tu dužnost nastavljaju grupe i pojedinci, *koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od ružnog odvrćati – oni će što žele postići (Ālu Imrān, 104).*

Ukazivanje i pozivanje na Istinu, tj. spoznaju Allaha, dž.š., i Njegove jedinosti, bez sumnje, spada u najvažniju ljudsku misiju na Zemlji. Svako je zadužen, u okviru svojih umnih i fizičkih mogućnosti, da se odazove toj misiji i dā svoj doprinos, u duhu Poslanikove, s.a.v.s., upute: *بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً* - *Prenesite od mene, pa makar jedan ajet!*

Kur'anski fenomen je nenadmašan. To potvrđuju mnoga naučna istraživanja, među kojima istaknuto mjesto zauzima djelo mladog turskog naučnika, Canera Taslamana - *Nenadmašni kur'anski fenomen*, koji je svojim savremenim naučnim pristupom, možda, najdublje do sada prodro u fenomenologiju Kur'ana.

Literatura

- Korkut, Besim (1991/1412), *Kur'an s prevodom, Medina munevvera*.
Muftić, Teufik (1997), *Arapsko-bosanski rječnik*, Sarajevo, el-Kalem.
Ibn Ketir (2002), *Tefsir*, skraćena verzija, II izdanje, Sarajevo.
Valjevac, Mensur (1421/2000) *Upoznavanje Uzvišenog Allaha Njegovim savršenim vrlinama*.
Al- Askalāni, ibn Hagar, *Fethu-l-Bārī bi šerh Sahīh al –Buhārī, 13/371*.
Al-Kusayrī, Ibn al-Haggāg, *Sahīhu Muslim bi šerh an-Nevevī, 17/7*.
Ahmed Ibn Hanbel, *Musned Ahmed ibn Hanbel, 4091*.
Hasanović, Bilal (2008), *Ilmuddin, vjeronauka za odrasle*, Zenica.
Taslaman, dr Caner (2006), *Kur'an nenadmašni fenomen*, Sarajevo, Dobra knjiga.
Muhtār, Ahmed Umār (1417/1997), *Asmā Allāh al-Husnā, at-Tab'a al-ūlā, al-Kāhira*.

MESSAGE CONVEYED THROUGH SOME AYATS THAT INCLUDE DERIVED FORMS OF THE TERMS CALL, INVITE, REQUEST

Bilal Hasanović Ph.D.

Summary

Qur'anic terms *de'ā*, *jed'ū*, *da'vetun*, *du'āu* and their derived forms have been used in over two hundred ayats that speak about belief in Allah, Righteous Path and Truth.

In these ayats people are invited to advocate Truth, to do good deeds, and to avow that they are Muslims. They emphasize Allah's closeness to people. He requests for people to address Him, to honestly believe in Him, to believe their prayer will be answered. These ayats also speak about man's ingratitude towards Allahu, dž.š., when He saves him from difficulties; about man's backslide into previous fallacies.

They further speak about man's inability to create even a smallest insect. Individuals and groups are urged to invite people to preach about good deeds and to condemn bad ones, and to communicate with each other in a best possible way. The ayats further speak about Allah's, dž.š., beautiful names, their meaning and the possibility of their use, and about man's inability to compose anything even remotely close to Qur'an.

In the end, the last short ayat speaks about unrivaled phenomenon of Qur'anic Revelation.

Key words: *de'ā*, *jed'ū*, *da'vetun*, *du'āu*, Allah, Prophet, Qur'an, Hadith, Righteous Path, mission, phenomenon, cosmos.

الرسائل المعنوية لبعض الآيات التي تتضمن الكلمات: دعا، يدعو، دعوة، دعاء

الأستاذ الدكتور بلال حسانوفيتش

كلية التربية الإسلامية في جامعة زينيتسا

الخلاصة

استخدمت الكلمات القرآنية: دعا، يدعو، دعوة، دعاء في أكثر من ٢٠٠ آية التي تتحدث في الغالب عن الدعوة إلى الله وإلى الحق، وإلى الصراط المستقيم. تدعو هذه الآيات الناس إلى نشر الحق، والعمل الصالح، والافتخار بالإسلام. وتؤكد الآيات على قرب الله تعالى من عباده وأنه يطلب منهم أن يدعوه، ويؤمنوا به بإخلاص، وأن دعاءهم سيكون مقبولاً. وتتحدث الآيات كذلك عن عدم شكر الإنسان لربه بعد إنقاذه من المصائب والآفات، وأنه يرجع إلى الضلالات القديمة.

ثم تتحدث الآيات عن عدم قدرة الإنسان على خلق أصغر مخلوق مثل البعوضة. ثم تدعو المجموعات والأفراد إلى الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر ومجادلة الناس بالتي هي أحسن. وتتحدث الآيات عن أسماء الله تعالى الحسنی ومعانيها وكيفية تطبيقها، وعجز الإنسان على الإتيان بمثل القرآن.

وفي الختام تشير الآية القصيرة التي تتحدث عن عملية اتساع الكون المستمرة إلى الإعجاز العلمي للوحي القرآني.

المصطلحات الأساسية: دعا، يدعو، دعوة، دعاء، الله، الرسول، القرآن، الحديث، الصراط المستقيم، الرسالة، الإعجاز، عملية الاتساع المستمر، الكون